

## Je soudobá obrana silná?

Generálmajor Jan Knotek

V průběhu roku 1963 se v našem odborném tisku objevila řada článků, pojednávajících o soudobé obraně. Tak kupř. je této problematice věnováno celé dvojčíslo Vojenské mysli č. 7—8.

Studium těchto statí ukazuje, že existuje značná nejednotnost v názorech na pojetí soudobé obrany, na její principy a podmínky.

Pro rozvoj teorie vojenského umění je ujasňování charakteru změn o soudobé obraně nezbytné. Domnívám se ale, že se při tom projevují i určité deformace v představách o obraně a jejich reálných možnostech.

Některé z publikovaných tezí vytváří dojem, jakoby soudobá obrana byla díky jaderným zbraním tak silná, že je možné před ní klást úkoly, které se svou podstatou mnoho neliší od úkolů útočných.

Některé představy o možnostech soudobé obrany jsou budovány na tak výhodných teoretických předpokladech, že oprávněně vzniká otázka, zda za takových podmínek je vůbec nutné se bránit.

Svého času bylo studium otázek obrany ve velitelském sboru dost nepopulární a nechyběly ani obavy z toho, zda se nejedná o prohřešek proti smyslu socialistické vojenské doktríny. Dnes ale už je dostatečně jasno, že studovat a ovládnout soudobou obranu, znamená studovat soudobý boj v celé jeho šíři, rozmanitosti a proměnlivosti. Některé zveřejněné teze ale naznačují nebezpečí, že bychom se mohli dostat na linii přeceňování možností a podceňování objektivních podmínek soudobé obrany.

A to by mělo být pro naše vojenské umění dostatečným impulsem k tomu, abychom základním teoretickým otázkám soudobé obrany věnovali více pozornosti. Kromě toho nám to ukládá i rozkaz MNO.

Teoretická nejasnost a nejednotnost v pojetí, chápání úlohy a místa obrany v soudobém boji by se musela zákonitě projevit negativně v praktické přípravě vojsk. Zejména v oblasti taktiky se dopouštíme určité absolutizace možností a vlivu jaderných zbraní na obranu.

Často nekriticky přenášíme až do taktiky a operačního umění zásady a principy strategie, bez potřebné aplikace na tuto úroveň a bez přihlídnutí ke konkrétním podmínkám naší armády. Vliv jaderných a raketových zbraní na vzájemné vztahy útoku a obrany, na jejich dialektickou jednotu se sice projevuje zákonitě ve všech součástech vojenského umění, ale projevuje se na jednotlivých stupních velení *diferencovaně*. Jestliže socialistická vojenská strategie plným právem škrtila strategickou obranu ze svého slovníku, pak to neznamená, že tentýž vliv můžeme přisuzovat jaderným zbraním v oblasti operačního umění a taktiky. V těchto oblastech vojenského umění se jedná především o změny v konkrétních projevech jednoty útoku a obrany, o změny v úloze a místu obrany v soudobém boji a o změny v jejím obsahu i formách.

Není sporu o tom, že soudobá obrana se proti obraně minulosti kvalitativně změnila. Je ale otázka v čí prospěch; jsem toho názoru, že se změnila výrazně v neprospěch obránce.

A to je zásadní otázka.

Tuto skutečnost nezasťřeme tím, že si v teorii budeme obranu zlehčovat, že se jejím ožehavým problémům budeme vyhýbat, nebo že si pro její studium budeme vytvářet sice výhodné, ale nereálné předpoklady. Tvrdé a krajně obtížné podmínky soudobé obrany by nás pak mohly překvapit v praxi ozbrojeného zápasu a taková skutečnost by mohla být hodně drahá.

Z historie poslední světové války víme, že sovětská armáda slavnými bitvami u Moskvy a na Volze, které měly strategický význam, dosáhla zásadního zvratu v průběhu celé války. Dnešní socialistická vojenská strategie ale došla k závěru, že v soudobých podmínkách se podobná historie sotva může opakovat a proto také vyloučila obranu ze svého obsahu a přisoudila jí úlohu dočasného a vynuceného druhu bojové činnosti v rámci operačním a taktickém. Ovšem obecné zákonitosti jsou platné v celém rozsahu vojenského umění. Proto i základní pojetí obrany, její úloha a místo v soudobém boji, platí v aplikované formě pro celé vojenské umění. A jednou z těchto základních zákonitostí je právě nevýhodnost soudobé obrany a její zásadní nesoulad s požadavky jaderných a raketových zbraní na formy bojové činnosti. Kdybychom mohli obranu z operačního umění a taktiky vůbec škrtnout tak, jako to udělala strategie, jistě bychom to rádi udělali. To ale není možné proto, že vlivem právě raketových a jaderných zbraní došlo k takovému růstu jednoty útoku a obrany, že na nižších stupních velení (v operačním a taktickém měřítku) musíme při střetnutí dvou aktivních systémů, dvou aktivních vůlí a při možnostech rychle místně měnit situaci, vždycky počítat se vznikem podmínek a nutností obrany. Proto jsme obraně přisoudili epizodický charakter dočasného a vynuceného druhu bojové činnosti.

To ovšem znamená, že rozsah a obsah cílů, kterých můžeme soudobou obranou dosáhnout je podstatně menší, než v poslední válce zejména proto, že její podmínky budou daleko složitější a nepříznivější. Možnosti obrany v soudobých podmínkách podstatně klesly. Kupř. ve strategickém měřítku nelze obranou dnes zvrátit neúspěch počátečního období války a přeměnit ho v úspěch. Toho lze dosáhnout jen na nižších stupních velení a zpravidla jen za vydatné pomoci nadřazeného.

Soudobá obrana nestojí na stejné úrovni s útokem, jako alternativní druh bojové činnosti, ale stojí svým významem a možnostmi daleko níže a právě proto budou její podmínky daleko složitější a náročnější.

Proto také socialistická vojenská doktrína není alternativní, neříká „Útok nebo obrana“, ale jako rozhodující druh bojové činnosti staví jednoznačně útok. Respektuje ale při tom všechny objektivní zákonitosti soudobého boje a tedy i možnost vzniku a nutnost řešení obrany, jako dočasného a vynuceného druhu činnosti vojsk.

Pokládám ale za čistě spekulativní snahy dokazovat třeba i za pomoci Clausewitzových tezí, že v samotné obraně „musí být něco silnějšího“, když se k ní utíkám tehdy, když mi „hrozí nějaké nebezpečí“, když nemohu útočit.

S tímto sofismatem musíme zacházet opatrně.

Podstata věci je totiž v tom, že když nám „hrozí nějaké nebezpečí“ a uchylujeme se k obraně (jsme k ní přinuceni), pak také současně podstatně měníme cíle, kterých chceme bojem dosáhnout a podstatně je snižujeme.

Stavíme-li před útok cíl „zvitěžit“, „zničit nepřítele“, „proniknout“, „ovládnout“, „zmocnit se“, atd., pak z rozsahu těchto cílů při obraně musíme mnoho slevit a už nechceme obranou zvítězit, ale chceme jen „maximálně oslabit úder nepřítele“, „nedopustit“, „udržet“ — a velmi často bojem na život a na smrt“ apod.

To jsou cíle obsahově kvalitativně nižší i když při vlastní realizaci náročnější, hlavně na lidi a jejich morálku, schopnosti a vytrvalost. Objektivitu tohoto základního rozdílu mezi možnostmi a cílem útoku a cílem obrany, nezahladíme a nezamaskujeme tím, že při formulaci úkolů pro obranu budeme používat termínů „zničit“, „zmožnit“ atd. Takové formulace jsou průkazně nadsazené a nereálné. Jednota útoku a obrany v soudobém boji nespočívá v možnostech dosahovat stejných cílů tím nebo oním druhem bojové činnosti, ale spočívá v nezbytnosti řešit i otázky obrany v průběhu útoku, v možnosti a značné pravděpodobnosti jejich častého střídání a z toho plynoucí nutnosti, umět rychle a efektivně tyto druhy bojové činnosti používat. Přitom se ale nestírá podstatný rozdíl jejich možností, ale naopak v soudobých podmínkách se výrazně prohlubuje.

To ovšem vyžaduje, abychom se z hlediska těchto skutečností správně dívali na úlohu, místo a hlavně na podmínky a možnosti soudobé obrany. Je pravda, že v čele každé naší úvahy o obraně je zpravidla zdůrazněno, že soudobá obrana je vynuceným a dočasným druhem bojové činnosti. Tím jsme sice „učinili zadost“ základní linii naší doktríny, ale velmi často to na tom končí. Dál často už těžko hledáme to, co by konkrétně ukazovalo, jak se tyto dva charakteristické rysy promítají do konkrétního pojetí podmínek obrany.

**V čem se konkrétně projevuje zlehčování podmínek soudobé obrany a deformace v představách o jejich možnostech a podmínkách?**

Tak především v tom, že i když jsme přijali vyloučení obrany z oblasti strategie, že i nadále máme stejná základní měřítka na principy soudobé obrany třeba na stupni vševojskové armády a svazku. V chápání podmínek vzniku obrany na těchto stupních nenajdeme zásadního rozdílu. Bylo by možno dokonce tvrdit, že se pokoušíme analyzovat soudobou obranu a odhalovat její nové zákonitosti hlavně na stupni obranné operace vševojskové armády.

Ve skutečnosti však je v soudobých podmínkách sotva možné, považovat vševojskovou armádu za stupeň pro soudobou obranu a hlavně podmínky jejího vzniku typický a podle něho obranu charakterizovat, pro konkrétní potřeby výcviku vojsk.

Jistě bude k obraně na tomto stupni docházet a jistě je nutné se i na tomto stupni obranou teoreticky i prakticky zabývat.

Ale vznik obrany na stupni vševojskové armády bude ve většině případů postupný a to bude vytvářet zvláštní podmínky pro její organizaci, zaujetí sestavy, organizaci paleb atd. V teorii vojenského umění je třeba pečlivě odlišovat zvláštní, od typického, obecného.

**Pro soudobou obranu budou typické podmínky jejího vzniku v útvech a svazcích a tyto podmínky budou také pro charakterizování soudobé obrany rozhodující.**

To je z hlediska metod vojenskovědecké práce velmi důležité. Někteří autoři jsou toho názoru, že k obranné operaci armády dojde tím, že vševojsková armáda prvního sledu frontu bude nucena přejít na některém úseku neprodleně do obrany a na jiném úseku vést střetné sražení. Takové situace jistě nebudou žádnou výjimkou.

Ale jedná se v takovém případě vůbec o obrannou operaci armády? Já se domnívám, že ne, že taková operace zůstává i nadále útočnou operací a že takové situace budou zcela běžným projevem narůstající jednoty útoku a obrany v soudobých operacích. To není hra se slovy, to má veliký význam pro správné pojetí místa a úlohy obrany v soudobé operaci.

Právě tyto typické situace soudobých operací potvrzují nutnost studovat obranu především v rámci útvaru a svazku, ovšem na bázi jejího správného pojetí.

Jen správná metodika vojenskovědecké práce nás může dovést ke správným závěrům a dovolí nám dopracovat ty otázky obrany, které jsme ji dlužni. To přirozeně nijak nesnižuje nutnost studia obrany i v měřítku operačním. Ale zejména rozbor podmínek obrany v měřítku taktickém, nám musí pomoci odstranit, nebo zabránit těm některým deformacím v představách o možnostech a úkolech obrany.

Na jednom ze seminářů k otázkám obrany se rozpředla diskuse o tom, zda soudobá obrana je, či není vždycky určitým „neúspěchem“. Byly vysloveny nejrozumnější názory. Při tom ovšem nešlo o to, zda obrana může, nebo nemůže být, jako druh bojové činnosti v daném rozsahu úspěšná. To přirozeně ano, protože to je její úkol. Tady šlo ale právě o místo a úlohu obrany v rámci socialistické doktríny. Nás zajímá především a právem počáteční období války a v něm hlavně první útočná operace. V ní sotva bude některá vševojsková armáda prvního sledu, nedostane-li k tomu výslovný rozkaz, plánovat předem obrannou operaci, nebo i obranné boje svých svazků. A to ani tehdy ne, nastane-li případ, který je uveden v úvodu statí Vojenské mysli č. 7—8, str. 46. Je totiž třeba do celé hloubky domyslet, co to prakticky znamená, že obrana je vynuceným druhem bojové činnosti. Všude tam, kde nás nepřítel a zejména v prvé útočné operaci frontu, přinutil k obraně, všude tam se tak stalo proti naší vůli a proti předpokladům útočných úkolů. Na tom nemění nic to, že s takovým vývojem počítáme a že v některých případech může docházet k plánované a předem připravené obraně, ať už z těch či jiných důvodů. Ale i v takových případech nás nepřítel k obraně přinutil, i kdy třeba nepřímou svou sestavou, či volbou směru hlavního úderu apod. Prostě obrana v soudobých podmínkách nikdy není celkový úspěch, ani když v dílčím úseku bude boj úspěšný a splní svůj úkol.

Ve většině statí jsou velmi zdůrazňovány výhody ničení nepřítele jadernými zbraněmi „na dalekých přístupech“. Tyto možnosti raketové zbraně bezesporu mají a má to rozhodující vliv na způsoby boje se zálohami nepřítele.

Co jsou to ale v soudobých podmínkách „daleké přístupy“?

To je třeba diferencovat pro konkrétní stupeň velení, protože raketové zbraně daleké přístupy značně „oddálily“. Tak kupř. raketové zbraně operačního dosahu a zejména frontové, budou (nebo mohou) bojovat se zálohami nepřítele v takových hloubkách operační sestavy a na takové vzdálenosti, ve kterých existence a ani pohyb záloh nepřítele zpravidla nemůže být a nebude ještě důvodem k obraně na naší straně.

Správnější by bylo požadovat, aby kupř. front vedl boj s nepřátelskými zálohami (jestliže na tento boj má prostředky) ne ve prospěch obrany, ale ve prospěch útoku a nebo aspoň s cílem zabránit vzniku obrany a vytvořit podmínky k zničení těchto záloh ve střetném sražení.

Proto boj s nepřátelskými zálohami, vedený prostředky frontu nebude zpravidla součástí obranné operace ohrožené armády.

Jestliže z těch, či oněch důvodů, nadřazený tento boj nepovede (a to na některých směrech, zejména druhořadých, nemusí být žádnou výjimkou), pak obrana na tomto směru už nemůže s výsledky tohoto boje počítat a kalkulovat s nimi.

Jistěže pro efektivní využití jaderných zbraní hraje důležitou roli okamžitý stav záloh nepřítele a zranitelnost jeho sestavy, která často tyto možnosti ovlivní. Ale v principu z pojetí soudobého boje vyplývá požadavek, aby jaderné zbraně pro boj s nepřátelskými zálohami, byly použity především s cílem zabránit vzniku obrany a ne teprve k její podpoře.

V patřičné relaci je možno tuto zásadu aplikovat i pro stupeň armáda — svazek, protože rozptylování jaderných úderů podle zásady „aspoň něco“, odporuje principům jejich efektivního využití.

V tomto světle pak vypadají trochu jinak předpoklady, s kterými se často setkáváme, že totiž při obranné operaci armády řadu úkolů převezme front.

Snaha vytvořit obraně na operačním stupni přijatelné podmínky, vede některé naše autory ke kategorickému požadavku, aby vševojsková armáda byla pro obranu dostatečně materiálně zabezpečena, měla dostatečný počet odpalovacích zařízení a tomu odpovídající počet raket.

Tento požadavek kladou někteří autoři jako základní podmínku pro možnost obrany vševojskovou armádou. Jistě by to bylo žádoucí a obranu by to podstatně zlehčilo, jenomže skutečnost bude zpravidla daleko skoupější.

Ale nejde jenom o to. Podobně kategorické požadavky by mohly vyvolat už vážné deformace v představách o podmínkách soudobé obrany a dojem, že naše jednotky se v jiných podmínkách bránit nebudou a nemohou.

Složitě problémy soudobé obrany nevyřešíme tím, že pro ni budeme vytvářet takové teoretické předpoklady, které by nakonec samy musely potříit její objektivní potřebu.

Jsou takové předpoklady a kategorické požadavky správné a reálné?

Proč by kupř. vševojsková armáda, vybavená jadernými zbraněmi podle těchto požadavků, vůbec zaujímala obranu a proč by nerozbila nepřítele ve střetném sražení? Jestliže bude mít dostatek jaderných zbraní k tomu, aby „zničila“ nepřítele ještě před frontou obrany, pak ve většině případů nemusela vůbec obranu zaujmát a neměla na to ani právo.

V takovém případě by velitel frontu sotva vydal armádě rozkaz k obraně.

To „zničení nepřítele ještě před frontou obrany“ se stalo „zbožným přáním“ zcela zákonitě. Právě v něm se totiž projevuje to, že cítíme dobře obtížnost a složitost soudobé obrany. Je jistě správné si to přát a pokud to bude možné, udělat pro to všechno.

Je ale zajímavé, že naproti tomu, ani v jedné teoretické stati neuvažujeme o tom, jak se budeme bránit, jestliže kupř. svazek nebude mít vůbec žádné jaderné zbraně a kdy i armáda jich bude mít minimum, popřípadě žádné. Znamená to, že v takových podmínkách se bránit nemůžeme a nebudeme? Nebo můžeme

takovou alternativu vyloučit v našich podmínkách, nebo považovat za zcela výjimečnou?

Proč potom rozkaz MNO nám ukládá zvládnout vedení operací (boje) pouze klasickými prostředky ničení, bez použití jaderných zbraní?

Nemyslím, že by bylo správné o takové alternativě uvažovat jen jako o oboustranné u nás i u nepřítele, ale je třeba s ní počítat a zejména na nižších stupních velení i jako s možností jednostrannou. To neznamená, že taková alternativa obranného boje bude typická, ale pravděpodobně bude častější než ta, kdy bránci se jednotka bude mít jaderných zbraní „dostatek“.

Zlehčování podmínek obrany se po mém soudu projevuje i v určitém nadsazování takových tezí, jako jsou teze o „výhodách obrany“. Jsme-li nuceni se bránit, pak je jistě správné, abychom využili maximálně všech možností, které nám skýtá terén, zbraně a situace k tomu, aby naše obrana byla co nejsilnější.

Mluvit o výhodách soudobé obrany znamená dělat „z nouze ctnost“ a hledat něco, co neexistuje. Při vynuceném charakteru soudobé obrany jsou takové „výhody“ jako volba prostoru boje, převaha pozorování a zjišťování zpráv, nebo možnosti plánování manévru, výhodami víc než pomyslnými.

Plně souhlasím s těmi autory, kteří přiznávají útok nepřítele stejné možnosti, s jakými počítáme při vlastním útoku. S nutností bránit se v nepříznivých podmínkách je třeba se vypořádat reálně. Soudobá obrana je a zůstane krajně nevýhodným a obtížným druhem bojové činnosti, ku kterému budeme přistupovat jen pod tlakem převahy nepřítele. Vždycky k ní musíme přistupovat s vědomím, že je těžká a náročná, že o jejím úspěchu rozhodnou ne její „výhody“, ale železná kázeň, vysoká morálka a dovednost velitelů. V praxi nám nic nepomůže, budeme-li si v teorii „vybírat“ ty nejsnadnější varianty obrany a vytvářet si pro ně nereálné předpoklady. Jedinou „výhodou“ soudobé obrany je fakt, že i v jejich složitých a obtížných podmínkách je možné a nutné dočasně a úspěšně bojovat s převahou nepřítele, maximálně ho oslabit a nenechat se při tom zníčit, ale správně toto umění zvládnout. To nechce přikrašlovat podmínky obrany, ale naopak střízlivě a reálně odhadnout jejich možnosti. Ani jedno, ani druhé nás nezabývá nutností a povinností se v některých případech bránit, ale realnost našeho pohledu na obranu bude mít vliv na její kvalitu a na naši připravenost k ní.

Jednou z příčin snahy zlehčovat podmínky obrany v teorii a nadsazovat její možnosti, jsou podle mého názoru i značné nejasnosti v chápání správného a plně zdůvodněného požadavku „rychlého přechodu z obrany do útoku“.

Tento požadavek utrpěl hlavně jeho formálním uplatňováním, které z něho udělalo neměnný zákon, stejně platný pro všechny stupně velení a všechny situace bez rozdílu, značnou deformaci v pojetí jeho smyslu, která v některých případech vede až k tomu, že se nám z obrany ztrácí její podstata a smysl.

Tento požadavek je správný a vyplývá přímo z vlastního smyslu „dočasnosti“ soudobé obrany. Je ale třeba ho správně chápat a specifikovat si podmínky jeho realizace. Často se necháváme natolik zlákat snahou, vytvořit k jeho realizaci výhodné podmínky, že mu předem podřizujeme nejen předpoklady vybavení armády posilovými jadernými prostředky, ale i způsob jejich využití. Teoreticky je možno souhlasit s takovým názorem, že kupř. odražení úderu nepřítele před linií fronty je výhodnější proto, že pak pro přechod do útoku nám „zbude“ maximum jaderných prostředků, které nebyly vyčerpány obranným bojem.

Takový teoretický předpoklad je jistě příjemný a výhodný. Neztrácí se nám tady ale už vůbec smysl a důvod k obraně a nestává se nám tu z finálního požadavku, „vytvořit si podmínky k pokračování v útoku“ vlastně jediný cíl obrany? Vždyť „pokračovat v útoku“ můžeme až tehdy, kdy jsme úspěšně zakončili obranu, před kterou ale musíme napřed postavit zcela jiné a odlišné cíle.

Bude v soudobých podmínkách v rámci samotné bránící se jednotky vždy takový cíl reálný a bude vždy nezbytnou podmínkou každé obrany vůbec?

Při rozmanitosti podmínek a vývoje soudobého boje nelze přirozeně generalizovat. V řadě případů obrany to jistě může být správné i reálné. Ale ve většině případů jakmile úkol „vytvořit si podmínky k útoku“ klademe před tutéž jednotku, které nařizujeme se bránit, nám už sám charakter a podmínky její obrany položí otázku obráceně: Proč jsme dopustili obranu, když bránící se jednotka měla sama dostatek prostředků k tomu, aby pak znovu získala iniciativu a v daleko horších podmínkách než měla předtím si opět vytvořila podmínky k pokračování v útoku? To se jistě může v řadě případů a z mnoha důvodů stát, ale to nemůže být obecně platným pravidlem. Právě taková otázka nám ukazuje v novém světle současnou jednotu útoku a obrany a místo obrany v soudobém boji.

Charakter podmínek soudobé obrany od nás vyžaduje, abychom k ní zaujali zcela nový postoj. To zákonitě vyplývá z toho jejího charakteru vynucenosti. Mám na mysli to, že v soudobých podmínkách je třeba se obraně daleko víc „bránit“, než kdykoli dříve a tam, kde je to jen trochu možné, se s ní nesmiřovat a nepřístupovat k ní.

Ani na našich cvičeních není vždycky plně zdůvodněno a logické to, jak „necháváme k obraně dojít“.

Vytvořili jsme si do značné míry určité schéma vývoje operací (bojové), které spočívá v tom, že na jednom křídle máme úspěch my a na druhém nepřítel. Úsilí jaderných zbraní je položeno ve prospěch rozvíjení útoku na směr úspěchu, zatím co na „neúspěšném“ směru necháme situaci dozrát až ke kritickému stavu a ten potom řešíme obranou, jadernými zbraněmi a svěžími silami.

Ve své podstatě je to velmi pravděpodobný důsledek nerovnoměrného vývoje soudobé operace, stejně jako útoků na směrech. Ale nemůže to být schéma, platné zásadně. Možnostem a smyslu použití jaderných zbraní je bližší vytvářet podmínky k útoku, než řešit kritické situace obrany.

Úsilí jaderných zbraní soustřeďujeme na směr úspěchu i v tom případě, kdy nepřítel na tomto směru je už tak oslaben, že nemůže tempo útoku zbrzdit a navíc ten nemá své hlavní síly. Zatím ale tam, kde nepřítel má úspěch a kam proto pravděpodobně povede své zálohy, necháváme často zbytečně situaci vyhrcovat i v tom případě, že máme možnost tomu soustředěným použitím jaderných zbraní i ostatních prostředků včas zabránit.

Někdy příliš s lehkým srdcem „dovolujeme“, aby pro podřízenou jednotku vznikly podmínky k obraně. Myslím, že v takových případech to není správné. Z místa a úlohy soudobé obrany a z podmínek jejího vedení vyplývá požadavek, abychom všude tam, kde je to možné, se především snažili zabránit vzniku obrany a teprve pak, když to možné není, obranu řešili.

Tady je kořen tohoto požadavku, „vytvoření podmínek k pokračování v útoku“.

Charakter dočasnosti soudobé obrany je obecně platným požadavkem, který vyplývá z principiální neschopnosti obrany rozhodnout boj. To je stará zákonitost, na jejímž nepochopení byl založen už omyl tzv. „francouzské školy“ před 2. světovou válkou. To také přinutilo strategii se obrany zřici vůbec a operační umění a taktiku hledat zcela nové cesty a způsoby jejího řešení. A výrazem jednoho z těch nových způsobů řešení soudobé obrany je právě snaha vytvářet jí podmínky k opětovnému přechodu do útoku.

To je požadavek správný a nutný.

Jde ale o možnosti jeho realizace na tom kterém stupni velení.

Sotva je možno považovat za reálný požadavek, aby si tyto podmínky vytvořila svými prostředky ta jednotka, která právě v důsledku jejich nedostatku byla přinucena přejít k obraně.

Ani vojenské umění nemůže vybočovat ze zákonů logiky.

Soudobá obrana není v žádném případě tak silným druhem bojové činnosti, který by zpravidla dovoloval jednotce týmiž prostředky znovu se zmocnit iniciativy a vyrovnat poměr sil tak, aby byla schopna znovu zahájit útok. Soudobá obrana bude vždycky slabší než útok a to i v tom případě, že se bránit budeme my a útočit bude nepřítel.

Proto reálnou možností vytvořit bránci se jednotce podmínky k přechodu do útoku, bude mít zpravidla jen nadřazený.

Výjimky z této skutečnosti jsou přirozeně možné jako vždy, ale na platnosti zásady to nic nemění. To také nijak nesnižuje povinnost a možnosti bránci se jednotky kvalitní a dovednou obranou maximálně přispět k vytvoření podmínek k útoku a tento ihned zahájit.

Je proto otázka, zda je správné, logické a reálné, tento požadavek formulovat do každého obranného úkolu podřízené jednotce. Jestliže požadavek „přechodu do útoku“ je kategorický požadavek dočasnosti obrany jako druhu bojové činnosti vcelku, pak to ještě neznamena, že je to reálný požadavek pro každý stupeň velení zvlášť.

Rychlý přechod z obrany do útoku je logický požadavek, narůstající jednoty útoku a obrany, ale není a nemůže být vlastním cílem konkrétní obrany na daném stupni velení.

Proto také tomuto požadavku nelze podřizovat požadavky na vybavení jednotky, která dostala obranný úkol, posilovými prostředky a zejména jadernými zbraněmi a ani způsoby jejich využití. To bychom se dostali do rozporu s doktrínou a nakonec bychom museli dojít k závěru, že soudobá obrana není vůbec objektivně nutným druhem bojové činnosti.

To by ovšem nebylo správné.

Je ale třeba reálně počítat s tím, že v některých případech právě vlivem vynucenosti a ve vztahu ke konkrétní situaci bude obrana, zejména v taktickém měřítku tak obtížná a náročná, že nadřazený velitel nebude ani kalkulovat s možnostmi přechodu bránci se jednotky do útoku po splnění obranného úkolu a bude předvídat další rozvíjení útoku svěžími silami.

Závěr:

V tomto článku jsem chtěl přispět k problémům soudobé obrany, vyjádřit stanovisko k některým tezím, které podle mého názoru podmínky obrany zlehčují

a polemizovat se snahou, se před jejími „nepříjemnostmi“ uchýlovat k vytváření nereálných teoretických předpokladů a úvah.

Proto jsem se také zaměřil jen na některé z těchto tezí.

Ten fakt, že teorie vojenského umění je soudobé obraně mnoho dlužna, není charakteristický jen pro naše vojenské umění, ale pro vojenské umění vůbec. Je to proto, že sama podstata a smysl soudobé obrany je v určitém rozporu s vlastnostmi a možnostmi hlavního prostředku ničení — jaderných zbraní. Tyto prostředky si obranu vynucují, ale současně snižují její možnosti být účinným druhem bojové činnosti.

Dopustili jsme se pravděpodobně určitého „hříchu“ přílišným zdůrazňováním jinak správného závěru, že jaderné zbraně mají schopnost udělat obranu „silnou“ a že se jimi dostává do rukou obránce velmi účinný prostředek. To je v podstatě pravda. Rozpor je ale v tom, že jaderné zbraně jsou vysloveně útočný prostředek a že dokud je máme v potřebném množství, nemáme ani důvodu a ani právo se bránit.

Hlavním smyslem jejich využití musí být, vždy vytvářet podmínky k útoku a nedovolit nepříteli, aby nás přinutil k obraně. A když se to nepříteli podaří, bude to zpravidla proto, že těchto nejúčinnějších prostředků máme nedostatek, nebo je nemáme vůbec, nebo že jsme je nedovedli včas a správně využít. A pak nám ovšem nepomůže přání. A proto také nebude obrana snadná, ale velmi obtížná. Zastírat si tuto skutečnost by bylo nebezpečné.

Na soudobou obranu se nesmíme dívat očima stejných možností jako na útok, a nesmíme ji chápat jako alternativní druh bojové činnosti k dosažení vytyčených cílů, ale jako na překážku na cestě k nim. Proto také socialistické vojenské umění odkázalo obranu do oblasti možných a nutných, ale nežádoucích epizod bojové činnosti v měřítku operačním a hlavně taktickým.

Tuto skutečnost nesmíme chápat ale jako zlehčení podmínek obrany proti minulosti — naopak, to představuje jejich zhoršení.

Proto v přípravě velitelského sboru i vojsk musíme ve vztahu k obraně zabránit oběma možným extrémům. Na jedné straně bezradnosti nad problémy obrany a vzniku dojmu o její beznadějnosti a na straně druhé a to je v současné době aktuálnější — jejímu zlehčování a vytváření dojmu, že budeme-li se bránit, budeme se bránit vždycky v podmínkách, které nám dovolí nepřítel zničit dříve, než na nás vůbec zaútočí.